

Glorified Garments

תצוה תשע"ח

Shemot - ch. 28

1a

Bring near to yourself Aaron your brother, and his sons with him, from among the Children of Israel — Aaron, Nadab and Abihu, Elazar and Ithamar, the sons of Aaron — to minister to Me. ² You shall make vestments of sanctity for Aaron your brother, for glory and splendor. ³ And you shall speak to all the wise-hearted people whom I have invested with a spirit of wisdom, and they shall make the vestments of Aaron, to sanctify him to minister to Me. ⁴ These are the vestments that they shall make: a Breastplate, an Ephod, a Robe, a Tunic of

10 { ¹⁵ Mordechai* left the king's presence clad in royal apparel of turquoise and white with a large gold crown and a robe of fine linen and purple; then the city of Shushan was cheerful and glad. ¹⁶ The Jews had light and gladness and joy and honor. ¹⁷ And in every province, and in every city, every place where

20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

1b

2. לקבוד ולתפארת — For glory and splendor. The vestments were to honor the Kohanim, for these garments were similar to the garb of royalty (Ramban). According to Sforno, the vestments were for the glory of God and to lend splendor to the Kohen Gadol as the teacher of the nation, so that he would be revered by the tribes, whose names he bore on his breast and shoulders (see below).

Glory accrues to a person even because of God-given abilities, while splendor refers to the regard he has earned through his own accomplishments. The vestments signified both the glory that was due the Kohanim as a result of their appointment as ministers of the Tabernacle service, and the spiritual splendor that would result from their own efforts (Malbim).

26

MEGILLAH

2a

12a²

קעז

עתיד

ביאורים למגילת אסתר

אמונת

The Megillah continues:

„בהראותו את עשר כבוד מלכותו של מלכו המלך... — When he displayed the riches of his glorious kingdom. ¹⁷¹ אמר רבי יוסי בר חנינא — R' Yose bar Chanina said: מלמד שלבש בגדי כהונה — Scripture teaches that Achashverosh donned priestly garments at this occasion. ¹⁷² וכתוב הקם: — For it is written here: The honor of his splendid (תפארת) greatness; — and it is written there: ¹⁷³ For glory and for splendor (תפארת). The connecting word, splendor, intimates that at this feast Achashverosh adorned himself with the raiment of the Kohen Gadol, which had been looted from the Temple during the conquest of Nebuchadnezzar. ¹⁷⁴

כתוב במגילת אסתר, בהראותו את עשר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו, ודחול מלמד שלבש בגדי כהונה גדולה, כתיב הכא „יקר תפארת“ וכתוב התם „לכבוד ולתפארת“, צ״כ, וצ״כ, מה היתה כונת אותו רשע בלבישת בגדי כהונה גדולה.

3

שערי דרך / פורים

תס ו פהימן

282

EINEI YISROEL

R. Belsky

and for modesty. What is even more significant, however, is the type of clothing he wears and how he wears it. Chazal tell us (Sanhedrin 94a), רבי יוחנן קרי ליה למאני מכבודתי — Rabbi Yochanan used to call his garments, “my honor guards.” The appropriate garments imbue a person with dignity and respectability, and may even signify a certain standing or position.

The way in which a person clothes himself reveals the inner truth of the person. Someone who feels that he is an *eved Hashem*, a servant of the One God, will don a clean, pressed shirt, and present himself in a respectable way designed to bring honor to the world of Torah that he represents. In contrast, one who feels, or wishes to feel, that he is ‘free’ and not bound by social or religious restrictions may choose to sport an outlandish hairstyle and wear scruffy or provocative clothing. In extreme cases, he may even mutilate himself with painful body piercings and tattoos, designed to shock onlookers and project a certain image of living beyond normal human conventions. These styles emphasize the lowliness of the human condition, instead of its potential greatness, and demonstrate a lack of respect for one’s self, and those around him.

In addition to the emphasis on the sense of self-respect and honor, clothing can also define a person’s function and mission. The bigdei Kehunah are a case in point. As we have mentioned, the Kohanim were only able to perform their functions in the Beis HaMikdash when they were wearing the priestly vestments. The priestly vestments

כיצד מתישבת הנהגת החכמים עם הציווי להכין בגדי כבוד ותפארת

ציווי זה אשר נצטוו בו משה, להכין בגדים לאהרן הכהן לכבוד ולתפארת מעורר בליבנו תמיהה, שהרי מורגלים אנו לחשוב שאצל איש המעלה השלם בחכמה, לא נחשבים כל עסקי העוה"ז כלל, ובוודאי שאין הוא נותן את ליבו לענייני התפארות וכבוד, א"כ מה פשר הציווי הזה, להכין בגדי כבוד ותפארת, ולהביש בהם את אהרן הכהן איש המעלה. וכך אכן עולה מדברי חז"ל (בראשית רבה טז א): רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר, אומרים לפרת למה אין קולך הולך, אמר להם איני צריך מעשי מודיעים אותי, אדם נוטע בי נטיעה והיא עושה לשלושים יום, זורע בי ירק והיא עומדת לג' ימים. אומרים לחדקל, למה קולך הולך, אמר להם הלואי נשמע קולי ונראה, אומרים לאילני מאכל, למה אין קולכם הולך, אמרו להם אין אנו צריכין פירותינו מעידין עלינו, אומרים לאילני סרק למה קולכם הולך אמרו להם הלואי נשמע קולינו ונראה.

ופירוש ביפה תאר (סם): 'פירוש אם ישב אדם אצל אלו הנהרות וישים על לבו מדוע מי הפרת אינם הומים וסוערים ומי חדקל בשאון יהלכו, אז ישיב לנפשו כי המהולל במעשיו לא ירון ולא יזעק, כי מעשיו יגידו תהלתו, ורק הנעור וריק אשר לא יחפון בתבונה כי אם בהתגלות לבו, ישמיע בחוף קולו להתהלל במתת שקר, וזה מוסר השכל כי טוב לאדם לשבת שקט בביתו ולהגות בתורה ובחכמה, ולא לרוץ בחוצות ולהתפאר בשאתו [התנשאותו ורוממותו] ויתרונו אשר הוא המה' ומדברי רבותינו למדנו, שכפי שאנו מורגלים לחשוב כך היא האמת, שאין ראוי לאדם המעלה להתפאר ולפרסם את עצמו כי מדה זו מדה הריקנים היא.

had the power to lift even simple Kohanim to the appropriate level of *yiras Shamayim* to perform the avodah. Any Kohen who wished to perform the avodah on a regular basis would undergo years of intensive training. Yet there were many Kohanim who did not serve regularly. These Kohanim would appear at the Beis HaMikdash during their family's yearly watch (*mishmar*) to take part in the avodah.¹ Their lack of practice notwithstanding, these Kohanim managed to

perform the avodah properly, something they undoubtedly achieved by virtue of the vestments they wore. By donning the *bigdei Kehunah*, a Kohen becomes completely dedicated to *avodas HaMikdash*. The vestments imbue him with kedushah.

Every style of garment carries a message. When a person wears clothing that identifies him as a *ben Torah*, he declares to the world that he belongs to a group of people dedicated to spiritual growth, whose relationship to and utilization of the physical world is in accordance with the will of HaKadosh Baruch Hu. Wearing modest and becoming clothing not only shows respect to himself and others, but identifies the wearer with a specific message. There are in fact two levels to this message. The first is the visual message that one's body is meant neither to be exposed nor to become one's primary focus. The second message is that this person subscribes to a system that advocates this principle; the principle of *tzenius*.

Wearing these garments creates a certain inner and outer attitude, identifying the person to others while also influencing the way he thinks of himself. What we wear, therefore, influences who we are.

Clothing can conceal

For Mordechai, his garments served to reveal his inner essence. However, other people wear garments to hide the truth, not reveal it. The royal apparel worn by Achashverosh and his court were designed to project an image of grandeur and majesty. Their clothes, however, were nothing more than gilded garbage containers. The outer appearance was certainly beautiful, but underneath it was all filth.

The Gemara (*Megillah* 11a tells us, "הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו" - Achashverosh was wicked from the beginning until the end." Knowing this, we can assume that wickedness was also rampant amongst his attendees. "A ruler that lends importance to an untrue word, all his servants are wicked" (*Mishlei* 29:12). If a king is willing to accept lies and slander, then his servants will take advantage of that weakness to court favor with him.

The absolute monarch of the vast Persian Empire, with all his functionaries and provincial ministers, the *sarei hamedinos*, bearing grand

titles such as the *Achashdarpanim*, certainly looked the part in their splendid robes, crowns, and ceremonial weapons. Yet the king and his courtiers consisted of the very lowest type of person imaginable. Their magnificent garments could barely hide their sordid characters.

If they were to have worn the clothing that truly expressed their inner being, it would have been impossible to find garments filthy enough. The Navi describes the sullied garments of Yehoshua Kohen Gadol, "Remove the soiled garments from upon him!" (*Zechariah* 3:4). Perhaps such a garment would have been more appropriate for the Persian king.

ה' ענין

אשר על כן, מובנת קפידת התורה "והיו על אחרון ועל בניו בבואם אל אוהל מועד או בגשתם אל המזבח לשרת בקודש ולא יראו עון ומתו". ומסביר רש"י ז"ל: "ומתו: הא למדה שהמשמש מחוסר נגידים נמיתה". חומרא כזו! הכהן, שעבד מחוסר בגדים, אינו נדרש להביא קרבן כמון כל מי שעבר על דבר תורה, אלא ימות! ולפי ההסבר של השפתי חכמים, מדובר אפילו כשזה לא מרצונו, "שלא תאמר, דווקא אם יש לו כל השמונה נגידים וענז הענוזה ולא לנש כל השמונה נגידים חייב, אבל אם לא היה לו כל המ' נגידים כגון שנאבדו או נטמאו, הייתי אומר דיכול לענוד ענוזה נגידים הותרים שיש לו כדי שלא לנטל הקרבן מפני שמחוסר נגידים, לכן כתב: ומתו, ימיתה, ללמד שאם ענז ענוזה נמחוסי נגידים חייב מיתה"¹⁰. וזה חומרא נוראה: לבטל קרבן ולא לעבוד מחוסר בגדים, ואם עבד, חייב מיתה!

לפי המבואר, החומרא מובנת שהרי הכהן לא החסיר רק "פרט טכני" אחד שהוא מלבוש אחד, אלא חסיר את כל המשמעות הפנימית והמהותית של הבגד וביטל את הייעוד של העבודה שהיא עבודת הכפרה. לא נאמר כאן שעבודתו פסולה, אלא שהוא פסול, החסרון בו, בכהן, הוא פגום, הוא חייב מיתה ולא רק שעבודתו פסולה! אין זה דומה לפיגול ולא

לנותר, ולא לפגמים אחרים ב"חפצא", בקרבן או בעבודה, כאן הפגם הוא ב"גברא", הכהן אינו ראוי. הבגד הוא לובש מכשיר אותו לתפקידו ומצדיק את קיומו. בלי הבגד הוא כמו כל אדם אחר, ואז הוא בכחינת זר שעליו נאמר "והחזר הקרב יומת". בזה מוסברת חומרת התגובה של שמאי מול הנכרי שביקש להתגייר על מנת שילבישוהו בגדי כהן גדול!

בהראותו את עושר כבוד מלכותו

בשנת שלוש למלכו עשה משתה לכל שריו ועבדיו וגו', בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו וגו' ובמלאת הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הבירה למגדול ועד קטן וגו'. (אסתר א. ג.)

והנה כל הסיפור במגילה נוגע לענינו של נס פורים, היינו דהכל כלול בתוך הנס, ולכאורה מה נוגע המשתה הקודם¹⁸. ונראה לכאור, דהכל מתחיל מהרצון להראות, וזה הולך ומתעצם - בתחלה לכל שריו ועבדיו, ואח"כ להראות לכל העם, מתחלה להראות את כבוד עשרו ואח"כ להראות גם את ושתי - והכל להראות, [ועיין בחזקיהו שנענש על שהראה את אוצרותיו ושכיות החמדה לשרי מלך בבל, ובה בדקו הקבי"ה, ע"ש. היינו דהיתה תביעה על הרצון להראות]. והנה לאידך גיסא מרדכי ואסתר - מורע שאול ובנימין שהכל מוצנע ומכוסה, ולכן הם יכלו להיות שלוחי ההצלה.

והנה הרצון להראות עושהו תלוי באחרים, וזה היפך גמור של כחינת המלכות, ולכן נכתב ככל אשר צוהו המן, ואח"כ ויכתב ככל אשר צוה מרדכי עי"ש. [והנה ענין חזק"ה היה ג"כ חסרון בכחינת המלכות, שזה היה העיכוב למלכות המשיחית].

Their clothes also conveyed a message, but it was a false message, designed to fool the world that an immoral, depraved and thoroughly unsavory character like Achashverosh, was actually a great and noble king worthy of honor and respect. This was in stark contrast to Mordechai, whose royal attire suited his character, and whose character suited his attire. His outer appearance truly reflected his inner reality. This is a lesson for us. Not only must one's clothing present the proper image to the world, but just as importantly, a person must live up to that image.

Haman was a slave as he could never satisfy his thirst for power. Achashverosh was also a slave despite being a mighty emperor, as he could never satisfy his desire for pleasure. He was a slave with a golden crown. They embodied the worst type of slavery, possessing neither life nor freedom.

In contrast, even when dressed in sackcloth and ashes, Mordechai was a true king. He ruled over everything, and nothing in the world ruled over him. He was in control of himself and unshackled by his passions. Totally free and independent, his mind reigned supreme

☆☆☆

ללמדך, כי אף הכהונה, על כל מעלותיה, שאין לך מהות ועצמיות גדולה הימנה, לא היתה אף היא מזכה את נושאה בכבודות וכבוד, אילולי תורה ויגיעתה שיש בו.

לכן, רק משום ש"תורת אמת היתה ביהוה", שבאה על ידי יגיעה בתורה, זיכו אותו בבגדים, שהם לכבוד ולתפארת.

כי כבוד, הוא מציאות. רק כשקיימת המציאות הזאת, מלבישים אותו בבגדים שמטרתם היא "לכבוד ולתפארת". ורק משום שאחרן יצר את המציאות הזאת בעצמו, על ידי התורה שיגע בה, רק משום כך, זכה בכבוד ובבגדי כבוד.

זהו שאמרו חכמים, "אין כבוד אלא תורה". שכן דרגה זאת של נכבדות וכבוד, אינה ניצקת אלא בכלים של תורה.

אמת צדק 13

והקשו המפרשים אהא דאמרי' בגמ' (מגילה ט.) מאי תרגום שכתבו מקרא איכא וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן. והיינו כי תיבת יקר הוא לשון תרגום, וק' דאמאי לא מייתי הגמ' ממקרא מוקדם לזה שכ' את יקר תפארת יקר גדולתו. אך הנה אחז"ל עה"פ "וכלים מכלים שונים", שהוציא אז כלי ביהמ"ק ויצאה בת קול ואמר להם ראשונים כלים מפני כלים ואתם שונים בהם. ולכאור' למה לא מצינו קפידה על הוצאת בגדי כהונה שלבש אותם אחשוורוש, אך להנ"ל הרי בגדי כהונה שייכים לבחי' עולם השמיני שהוא למעלה מסדרי הבריאה וא"כ אין שייך עליהם רק מי שהוא שייך למדריגה זו אבל מי שאין לו שייכות והשגה כלל בעולם ומדריגה זו

אינו נוגע כלל בבחי' קדושת בגדי כהונה, הנמצא אחשוורוש בלבשו עצמו בבגדי כהונה לא היתה בהם קדושה כלל כי היו ריקנים מבחי' האור השייך להם אשר לא יחול רק ע"י אחד השייך לבחי' זו, ולכן לא הקפידה רק בחללו את קדושת כלי המקדש. ומעתה י"ל שמה שכ' את יקר' תפארת גדולתו וזמן לבחי' זו כי יקר' הוא אותיות רי"ק ומצינו במקראות בני"ך הרבה תיבות המתחלפות בסדרם, וע"כ גם הכא אפשר לדרוש תיבת יקר בתיבת ריק, ורצה הכתוב לרמוז שהיו הבגדים ריקנים מבחינת קדושתם ולכן לא הביאו בגמ' הדוגמא ממקרא זה כי כאן יש טעם בדבר. ולכן הביאו ממקרא האחר.

פרשת תצוה תשמ"ט

אמונת מרדכי הצדיק עתיד ה' וזכמו קים

ועוד אפשר לפרש הכתוב בדרך אחר ע"פ הידוע מזוה"ק שבגדים הם המצוות שהאדם עושה וכמו שהתורה היא מזון הנשמה כך המצוות הם לבושים לנשמה ונעשה מהם חלוקא דרבנן להמקיימים אותם, וכמו שאמר הנביא ליהושע כה"ג, ויהושע הי' לבוש בגדים צואים, ואמר לו הסר מעליך בגדים הצואים והלבש אותך מחלצות, שזה קאי אתשובה שיעביב מעלינו המעשים לא טובים וילבש עצמו במלבושי מצוה, וע"י התשובה שעשו ישראל באותו זמן ג"כ נתלבשן מחלצות וסרו מעליהם הבגדים הצואים, ומרדכי יצא בבגדים חשובים מאוד, ואע"פ שבגדים מפוארים אינם תופסים מקום אצל יהודי אמת, מ"מ הבגדים של מרדכי היו באמת חשובים, כי היו מלבושים רחנניים מלבושים שאצל ההמון עם אינם חשובים אבל לפני המלך שקאי על הקב"ה כמו שאמרו חז"ל, הם חשובים ויקרים מאד, וזהו מש"כ ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת, דהיינו יראת שמים כידוע, וחור, היינו אהבת ד', ועטרת זהב גדולה ותכריך בוך, הכל קאי על אורות גדולות שנעשו מהם מקיפים ומלבושים למרדכי, וארגמן, שנעשה מרכבה לשכינה כידוע שארגמן מרמז להמלאכים נושאי המרכבה.

פרשת ויגש

רפו ברכת תצוה מרדכי

— ללמדנו, שכשם שישנן תכונות, כמו גבורה ויופי, ודרגות, כמו חסידות וצדקות, כך קיימת תכונה — דרגה עליונה, הקרוייה "נכבד".

ומכאן, שכשם שיש לשאוף להגיע לצדקות וחסידות, כך יש לשאוף להגיע ל"נכבדות". כי מטרה עליונה היא, לעשות את עצמו "נכבד". זוהי שלימות בעבודה ובעמל, שיש להשקיע ב"ועשיתם עצמכם".

נכבדות זאת, לא תגיע אלא ליחכמים". חכם, הוא זה אשר הינו חזון תורה לא תתכן מהות של תורה, אלא על ידי "עסק" התורה, היא היא "יגיעת" התורה. אשר על כן, "כבוד", רק "חכמים ינחלו".

כבוד ונכבדות, הינם מציאות, הקיימת בצורת קומתו של הזוכה לכך מחמת בנינו הנפשי.

* כל צורה אחרת של נתינת כבוד, אינה אלא דמיון וזיוף.

{ כבוד, אי אפשר "לקבל".
• כבוד, יתכן רק "להיות". }

או שהוא נכבד, או שאיננו כזה. "מעשים" של נתינת כבוד, אינם יוצרים נכבדות. כשם שהרדיפה אחר מעשים אלו, אינם אלא שטות והרחקה, אפילו

ממושגי הדמיון והזיוף של המושג. אדרבא, הכבוד המדומה, פשוט בורח הימנו.

יש אפוא, לשאוף אל ה"נכבדות" ולברוח מן הכבוד המזויף.

כל זה, כאמור, לא יתהווה ולא יתקיים, אלא כשהוא יצוק בכלים של "חכמים", ה"עשויים" מ"יגיעת התורה", או "עסק התורה".

The Sefer HaChinuch explains that the Kohen Gadol's garments had to be "for honor and glory" so that he would be constantly aware that he was standing before and serving Hashem. Additionally, his external appearance would instill awe of Hashem in the eyes of those visiting the Beis HaMikdash, reminding them of the holiness of the place they were in, thus inducing them to repent.

Those who teach in yeshivos should wear special clothes in order to remind themselves of their status and obligation to behave in an elevated manner as befits bnei Torah, and also so that their students will feel their superior status and honor and obey them accordingly.

19

כך השפיע בקרב ישראל מדת הכנעה וענוה. כמו כן השפיע באמצעות הציץ כפרה על עזות מצח.

עו מצח הינו אדם שאינו מתבייש לומר דברים שצריך להתבייש בהם, אך אצל הכהן גדול ראו איך שהוא מלא בושח וענוה. ממנו התעוררו לעזוב את המדה של עזות מצח, וזכו לכפרה על כך.

20

בגדי הכהונה של אחשוורוש

בכלי יקר (כה. טז) מביא את דרשת חז"ל (מילתא יב, א) אודות אחשוורוש שלבש בגדי כהונה.

כתיב הכא (סתר א, ד) בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו, וכתיב התם ועשית בגדי קודש לכבוד ולתפארת, אמר רבי יוסי בר חנינא מלמד שלבש בגדי כהונה.

* מסביר הכלי יקר מה ראה אחשוורוש ללבוש את בגדי הכהונה, מה היתה כוונתו בכך? הוא ידע שהבגדים הללו מכפרים על כל העבירות הנזכרים, וטעה לחשוב שלכישתם יהיה לו לכפרה, לכן ביקש ללבושם.

אולם חושבני שאפשר להסביר זאת בצורה אחרת.

הרי בגדי הכהונה השפיעו כאמור מדות טובות. מה לאחשוורוש עם מדות טובות, שיהיה לו בכלל רצון ללבוש את הבגדים הללו?

רק הפירוש הוא, כי הוא רצה להראות שגם לו יש מה להשפיע, השיטות שלו והמדות שלו, הן כביכול מדות טובות שצריך להפיץ ולהשפיע.

21

לקבל את הברכות מיצחק במרמה, שהענין בזה, כי יעקב אבינו מדתו אמת, יעקב איש תם (בראשית כה כז), תתן אמת ליעקב (מכה ז ט), ולא היה מסוגל לנהוג במרמה בקבלת הברכות כי אם ע"י שהתלבש בבגדי עשו, עכ"ל.

ועד"ז י"ל בענין אחשוורוש, שהיה מופלג בשנאתו לישראל יותר מהמן, וכמו שהמשילו חז"ל את אחשוורוש ואת המן לבעל התל ובעל החריץ, וא"כ יש לתמוה מאין בא לאותו שונא ישראל לומר ועתה כתבו על היהודים כטוב בעיניכם.

* וי"ל שלכן סבבו מן השמים שילבש בגדי כה"ג, שמדתו של אהרן הוא אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, ונשא אהרן על לבו את משפט בני ישראל (שמות כח יב), וע"י שלבש אחשוורוש בגדי כה"ג נדבק בו בהשפעתם ממדת אהבת ישראל, וע"י זכה לומר דיבורים אלו ועתה כתבו על היהודים כטוב בעיניכם, ומזה נצמח לישראל הימים האלה של פורים ושושן פורים וזכו לקבלת התורה מאהבה, ועת"ה כתב"ז על היהודים כטוב בעיניכם בגימ' פורים שושן פורים, ונמצא שלכישת אחשוורוש בגדי כהונה הוא מענין הנס.

למה נסמכה פרשת קרבנות לפרשת בגדי כהונה, לומר לך מה קרבנות מכפרין אף בגדי כהונה מכפרין. כתונת מכפרת על שפיכות דם, מכנסים מכפרים על גילוי עריות, מצנפת מכפרת על גסי הרוח, אבנט מכפר על הרחור הלב, הושן מכפר על עיוות הדין, אפוד מכפר על עבודת כוכבים, מעיל על לשון הרע, וציץ מכפר על עזות פנים. פירוש הדבר: הכהן גדול בלבושו את בגדי הכהונה היה משפיע בקרב ישראל מדות טובות, וגורם להם להתרחק מעבירות ומזדות רעות. הכהן גדול היה צריך להיות כה מתוקן ("אויסגעארבעט") בכל זמדות טובות, עד שכשאדם ראה אותו מלוכש בבגדי הכהונה, ראה בו מציאות סותרת לכל תכונות ומדותיו הרעות.

16

כפרה על עבודה זרה

על דרך זה היה האפוד מכפר על עבודה זרה.

בכלי יקר (כה. טז) מסביר כי באמצעות האפוד שנשא הכהן על שתי כתפיו נתכפר להם הטא העגל שעל ידו גרמו לשבירת הלוחות שנשא משה על כתפיו.

אולם עיקר הכפרה באה מהסתכלות על הכהן עצמו.

על הגר"א זצ"ל אומרים, וכמדומני שכך שמעתי ממרן ראש הישיבה זצ"ל, שמי שרק שמע אותו מתפלל כבר לא היה יכול להיות 'אפיקורס', אלא היה מוכרח להיות יהודי כשר, [א"א ערליכער איד].

מובן אם כן שכשהיו מסתכלים על הכהן גדול לא היה שייך יותר לעבוד עבודה זרה. כשראו את הדביקות שלו, זה השפיע לחזור בתשובה ולהתקרב להקב"ה, ממילא זכו לכפרה על עבודה זרה.

העצה להחליף 'קלות ראש' ב'כובד ראש' היא לדאוג שהראש יהיה מלא על כל גדותיו בתורה. התורה חודרת לכל פינה בנפש אדם וממלאה אותו.

רק כך אפשר להישמר מגילוי עריות שמגיע כאמור מקלות ראש.

כאשר הכלל ישראל הסתכל על הכהן גדול, ראו עליו כובד ראש ויראת שמים. זה הביא אותם לפנות לבם מהרהורי עבירה לדברי תורה. כך יכלו לזכות באמצעות

17

כמדומני שהכוונה בכך היא כפי שאנו רואים אצל בני אדם, שכשרוצים להגביר משהו, לנשאות אותו, מרימים אותו על הכתפיים. זו היתה מדרגתו של הכהן. הוא הגביה את הכלל ישראל, הרים אותם למדרגות גבוהות יותר.

זה מה שנאמר בתורה שנשא אותם על לבו ועל כתפיו. כל בעיה של כל אחד מישראל נגע ללבו, והוא פעל להרים ולהעלות את כולם ממדרגה למדרגה.

מעתה, נראה, שכן כיפר באמצעות הכתונת על שפיכות דמים.

הכלי יקר (כה. טז) מסביר מדוע דוקא הכתונת מכפרת על רציחה, כי הגוף - כפי שכותב רבינו בחיי (בראשית לו, ג) - הינו כתונת הנפש ולבושו. כשאדם שופך דמים חלילה הוא מפשיט את הכתונת של הנפש. לכן, הכהן בלבושו את הכתונת, מכפר על עון שפיכות דמים.

עם זאת נראה שעיקר הכפרה הגיעה מהכהן גדול עצמו.

שפיכות דמים נובע מכך שאדם אינו מחשיב את חבריו ואינו מעריך כראוי את החיים. אך, כאשר נזכרו מהכהן גדול, איך שהוא נושא בלבו את כל ישראל, ללא הבדל בין איש לאיש, ראו כיצד צריך להחשיב כל אדם, כמה יש להעריך את כל אחד ואחד. כתוצאה מכך נמנעו מלבוא חלילה לידי שפיכות דמים, ממילא זכו לכפרה.

18

מדות טובות

מלבד זה השפיעו בגדי הכהונה גם מדות טובות בקרב ישראל.

המצנפת כיפרה על גסות הרוח, כלומר הסירה מהם את הגאווה וגסות הרוח, כפי שאמרו חז"ל (בבבא שם) יבא דבר שבגובה ויכפר על גובה.

בעצם היתה המצנפת הלבוש שמונה על המקום המכובד ביותר, על הראש, כדי למשוך כבוד והערכה. אף על פי כן כשהסתכלו על הכהן ראו כמה הוא עניו בתכלית העניו.

ב. "לכבודי בראתי" 25

והתפארת שלמה כתב בענין שנאמר בהמן בסעודת אסתר, ויצא המן כיום ההוא שמח וטוב לב, שיש להתבונן היאך נכתב על רשע כזה לשון נכבד שמח וטוב לב, אלא ששאף מעט קדושה ע"י שאכל מהמשתה שעשתה אסתר, ולכן נאמר בו שמח וטוב לב, ובכח קדושה זו יצאו ממנו בני בניו שלמדו תורה כבני ברוך כדאי' במס' גיטין (דף נה.) ע"כ.

והרינו מקדימים וקובעים, ש'כבוד' שבו דברה תורה, הוא הגילוי החיצוני, של המעלה הפנימית. והרינו הולכים לבאר דבר זה. ועומדים אנו עתה, בשערי אחד היסודות העמוקים ביותר, שחכמת המחשבה מרבה לדרוש בו. והרינו מבארים הימנו כאן, את הניתן להתבאר. מודעת לכל משנת חכמים, שתכלית בריאת העולם החומרי היתה לשם נתינת כבוד למלך יוצר כל:

"כל מה שברא הקב"ה בעולמו, לא בראו אלא לכבודו; שנאמר (שטיה מג, ז): 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו'". (אבות ו, א)

וה'כבוד' המוטל עליו - יצירי עולם העשייה השפל - להעניק לכבוד יתברך, הוא לחשוף את מציאותו מתוכו של החסתר. לגלות את האור האלקי, החבו-שבוי בתוך חושכו של חומר. זהו

פעמי מועד אדר 5 ה"ס 95

בראותם יחד תכלת מרדכי

הכבוד, שאין שרפי מעלה נעדרי הבחירה, יכולים להעניק לכבוד יתברך, בהיותם שרויים בעולם של גילוי. ודוקא האדם השפל, בהיותו בעל בחירה השקוע בעולם חומרי אפל, הוא לבדו, זה הכשר ומסוגל לחשיפה זו.

אלא ברא הקב"ה את עולמו, אלא דוקא עבור אותו כבוד קלוש, המוענק לו על ידי דרי מטה. שהלא אף טרם לבריאה, היה כבודו יתברך חופף וממלא כל באיתגליא. ולא נתחדש בבריאת העולם, אלא הסתר הפנים דוקא. ונמצאת למד, שלא נתחדש העולם על שלל הסתרו, אלא כדי לאפשר את גילוי האור מתוך החושך דייקא. וגילוי מחודש זה מתוך עוביו של חושך, יש בו משום 'הוספה', כביכול, בכבודו של מקום. והוא הדבר שלא התאפשר עבור לבריאת העולם.

מה נפלאים דברי הפייטן המסכם את פרשת מגילת אסתר בפיוט "שושנת יעקב צהלה ושמחה, בראותם יחד תכלת מרדכי". המתבונן בשורות אלו מוצא בהן שימוש פייטני בפסוק שבמגילה (ח, טו): "ומרדכי יצא מפני המלך בלבוש מלכות, תכלת וחור... והעיר שושן צהלה ושמחה". הפייטן בא ולימור כי בעומק הענין, יותר מש"העיר שושן צהלה ושמחה", "שושנת יעקב" היא ש"צהלה ושמחה". וכל כך למה? על שם האמור בתחילת הפסוק כי מרדכי יצא מלפני המלך בלבוש תכלת. אולם נשאלת השאלה מדוע שמחת וצהלת ישראל גאו בראותם דוקא את לבוש התכלת שלבש מרדכי? הרי מבואר במגילה שבאותה עעה מרדכי עטה חמישה לבושי יקר, ומדוע דוקא בגד התכלת הוא ששימח את לב השושנה?

והגשם כמות-שהוא, כפי שהוא נתפס בחושים הגופניים, משגה את העין, ומטעה את האדם להתייחס אליו כליש' בעל קיום עצמי. ברם לקושטא דמילתא, אין הוא משמש אלא כמעטה שברא המקום ב"ה, ועטף בו את ניצוץ הכבוד האלוקי, השוכן, כאמור, בעובי גסותו של החומר. ונוכל על כן לנסח - וכמטבע זו, אכן טבעו רבותינו בעלי הסוד - שהעטיפה הגשמית, אינה אלא כמין 'לבוש', המקיף ועוטה את המציאות האלוקית הטמירה, הגנוזה בחביונו. ולבוש' זה,

כאשר הוא מטעה את האדם, ומסתיר הימנו את המציאות הרוחנית, מוגדר, כמעטה המכסה את הפנים - פני הקדושה הנעלמים.

ופקידת אדם בעולמו היא, להשיל מסך מסתיר זה, ולהיוכח במציאותו של הבורא יתברך, מתוכו של החומר גופו, מניה וביה. כי אם זוכה אדם, הרי היקום הגשמי גופו, מצביע, מראה ומוכיח לו, את המציאות האלוקית החבויה בגנוי עמקיו. וכה הם דברי המשורר האלוקי:

"השמים מספרים כבוד קל ומעשה ידיו מגיד הרקיע... אין אוסר ואין דברים בלי נשטע קולם, בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מיליהם" - [השמים] אינם מדברים עם הבריות. אלא [ש]מתוך שבכל הארץ יצא קום ומאידים לבריות, מתוך כך מספרין הבריות כבוד קל, ומודים ומברכים על המאורות". (תהלים יט, א-ה ורשי')

כי כל עלה דק, מצביע על חכמתו המופלאה של הבורא יתברך. ניתן לחוש בו ועל ידו, את לחשו של המלאך העומד על גביו, מכחה, ואומר לו: "גדל". ויותר מזה, להיוכח במאמר האלוקי הטבוע בו, ואמר לו: "אהא".

וכאשר זכה אדם לכך, הן השתמש במסך ההסתר הגשמי גופו, והפכו אותו עצמו, להיות כלי וביטוי לכבודו של מקום. והנה הפכה בכך עטיפת הגשם, 'לבוש של כבוד'. בשמשה היא גופה, עדות לקיומו של בורא-מקיימה. בהיותה מבעת ומבלטת, את כבודו של מקום השוכן בחביונה.

זהו ה'כבוד' שאודותיו הקדמנו דברים, וקבענו, ש'כבוד' משמעו, גילוי חיצוני של מעלות ורוחניות מודחקות.

מסתבר שצבע התכלת עורר את רגשות השמחה בשל הרמוז רב המשמעות שהוא מכיל בקרבנו. ה"אמרי אמת" היה אומר (עין בית ישראל) לפורץ השמי השני, ועוד) כי התכלת שבענין זה רומזת לקבלת על מלכות המלך. עין השנייה בפתיל התכלת המצוי ביציאת. על פתיל התכלת שנצטוונו במצוות יציאת אמרו חז"ל (במנחות מג, ב) ש"התכלת דומה לים, וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד". נמצא שפתיל זה מהווה תזכורת לאדנותו המוחלטת של הקב"ה בתבל.

אחדות הבורא מרומזת ביציאת עצמה. רבים הם פתילי היציאת, אולם פתיל אחד מקיף את כולם והוא פתיל התכלת. רמז יש בו בדבר כי אף על פי שעולמנו משופע בתופעות ובגורמים מגורמים שונים, מכל מקום, כוח אחד ויחיד הוא המקיף וכולל את כולם, והוא הצבע המזכיר את כסא הכבוד.

הרמב"ן (בסוף פרשת שלח) מוסיף בענין זה כי צבע התכלת הוא הצבע הכולל את כל הגוונים. כאשר קרני האור המשופעות בגוונים רבים נשברות על פני המים, הגוון היחיד הנראה לעין הוא התכלת. אף שמו של ה"תכלת" מעיד על מהותו שהוא "תכלית" הכל, והוא כולל הכל, ונאה לגוון זה שיוכיר את כסא הכבוד.

לאור זאת מובן מדוע דוקא לבוש התכלת הוא שכבש את עיניהם של ישראל והוא שהריגין את ליבותיהם. יותר משמחו ישראל על גדולת מרדכי, הם עלצו בתזכורת הנפלאה שצבע התכלת הזכיר להם.

לבוש התכלת של מרדכי שימח את ישראל לאחר שהתבוננו בו וראו בו את הייחוד, את האחדות הכוללת שבכל היצירה. מן הייחוד שראו, הם למדו את עומק המשמעות של "תכלת מרדכי", והכרה זו אכן שמחה והצהילה אותם.

24 פו אסופת בראשית מערכות

ומפתח לשערי הסוגיא העמומה הזו, ישמשו לנו דברי חכמים דלהלן, המגדירים את הויכוח הרוחניים הגנוזים ב'כתנות העור', שיצר בורא עולם והלביש בהן את האדם: "אדם הראשון היה כבודו של עולם, וכיוון שקירב קרבנו וכו', לבש בגדי כהנה גדולה שנאמר (בראשית ג, כא): 'וישם ה' אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם'. בגדי שבת* היו, והיו הבכורות משתמשין בהן". (במ"ד, ח)

Once every seventy years the Romans take an able-bodied man and put him on a lame man's back. They dress him in the clothes [that God made for] Adam, and place Rabbi Yishmael's embalmed face over his head . . . and proclaim before him:

"The chief's reckoning is a counterfeit,
The brother of our master, the fraud.
What did the deceiver gain by his deceit,
The fraud by his fraudulence?"

Said Rav Ashi: Their tongues tripped them up. Had they said, "the fraud, our master's brother," it would have meant what they intended. But "the brother of our master, the fraud" means that "our master" is himself "the fraud."

(Avodah Zarah 11b)

31

10.1 A PAGEANT OF VICTORY

Even after the Destruction of the Temple by the Romans and the subsequent Exile, the Jewish people held fast to their belief in the prophetic promise that they would never cease to be God's chosen people and that ultimately He would redeem them. The Romans saw in this tenacious belief nothing more than defiance, a stubborn refusal to submit to their domination. Determined on stamping out such last sparks of

rebellious spirit, they established the custom described above: a parade whose pomp and splendor was designed to demonstrate that their victory over the Jews was final and that any hope of redemption was vain.

... the Romans take an able-bodied man and put him on a lame man's back.

Rome was the heir of Eisav,² and the struggle for ascendancy between Rome and Jerusalem was the next round of the ancient struggle between Eisav and Yaakov. There was a dispute not over land or possessions, but over the meaning of existence. To Yaakov, man's purpose is to serve God; to Eisav, it is to serve man. To Yaakov, life is the means for spiritual growth; to Eisav, it is the means for personal advancement.

The previous round of this struggle had taken place between Yaakov and the patron angel of Eisav:

Yaakov was left alone; and a man wrestled with him until daybreak.³

This "man" was Eisav's angel.⁴ Even though he was successful in dislocating Yaakov's thigh muscle (the נגיד הנשה), thus causing him to limp for a while, the angel was nevertheless vanquished at the end of the combat.⁵ In consequence of his victory, God granted Yaakov his other name, Yisrael, signifying that his beliefs would ultimately triumph over those of his brother.⁶

The Romans saw in their victory over the Jews a repudiation of Yaakov's victory over the angel, and evidence of the triumph of their self-serving philosophy. In celebration of

their conquest they would take an able-bodied man, representing Eisav, and mount him on the back of a lame man, representing Yaakov, to indicate their nation's total and final victory over the descendants of Yisrael. In effect they were saying, "The limping Yaakov is now a slave, carrying his master Eisav."

משתקפת המעלה הפנימית, מבעד לעטיפה החיצונית. והכחות שאדם משמש בהם בעבודה זו, מכונים אף הם: 'לבושי כבוד'. והרינו לבאר עתה, מקום שימושם של 'לבושים' אלו.

עבודה-פנים של מקדש - כבר נתבאר בהרחבה בבית מדרשנו - נועדה להעלות את העשייה הגשמית ולזכנה, על ידי הקטרותה לשמו יתברך. כי גילוי הצד הרוחני שבעולם החומר, העמיק במקדש ה' - מקום אשר בחר ה' לשום שמו שם. והביטוי החריף ביותר לשעבוד הטבע למציאות הרוחנית - בא לביטוי במקדש, בדמות עשרת הניסים שנגעשו שם. ההנהגה הנפלאה הזו, שהמקדש התנהל עמה ועל פיה יום יום, מצביעה על הייעוד הפנימי של העבודה במקדש: לרתום ולשעבד את מעשי הטבע על מגבלותיו, להנהגה ולייעוד האלוהי.

וכל מעשה ההקרבה, ההקטרה, הנסכים והמנחות, הזריקה והקמיצה - הם ענפים בייעוד המונח ביסוד עבודת המקדש: להביא לידי גילוי מבתי גואי לבתי בראי, את הנקודה הרוחנית המניעה ומקימת את עולם העשייה.

* והרינו באים לידי ההגדרה, שעבודת המקדש, היא אחת הדרכים העיקריות בהם נקלף הגליד הגשמי, ונחשף הניצוץ האלוהי - ה'כבוד' - החבוי וגנוז בו. אמור מעתה, שהיא מכלל עבודת ה'לבושין', שהינה נושא מאמרנו.

ומכאן נוכל לעלות בקודש, ולהלכיל בלבושי מלכות הללו, גם את מהותם של בגדי כהונה. הכהן, העוסק בעבודה זו של 'לבושין', זקוק הוא עצמו למלושים התואמים ומאפיינים את עבודתו זו. 'לבושין' הללו, הם מכלל ה'כלים' שבהם הוא משמש ומשתמש, כדי לבצע תפקידו זה. אמור אם כן, ש'בגדי כהונה', מגדירים את הנקודה הפנימית של כל מעשה העבודה. "בזמן שבגדיהן עליהן - כהונתן עליהן. אין בגדיהם עליהם - אין כהונתן עליהן" (ובחים י"ב). בגדי כהונה, ממחישים את צורת עבודת הכהונה: לקדש את הלבוש, שהוא ביטוי המהות חיצונית, ולהאציל עליו מלחלוחית הקדושה של עבודת פנים.

זהו איפוא גם חותם ה'כבוד', שהוטבע בתורה על בגד הכהונה. 'כבוד' כפי שנתברר - הוא הביטוי החיצוני של המעלה הנסתרת. "ועשית בגדי קדש לאהרון אחיך לכבוד ולתפארת" (שמות כ"ב).

29

י / מודע לבניה

בפירוש מהר"ו שם שכתב, דלעיל בבראשית רבה (סוף פרשה י"ח) מבואר דענין זה דעשיית בגדים לאדם הראשון היתה צריכה להכתב שם אחר הכתוב "ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו וגו'", ובאמת אז היו כתנות אור, וכמו שאמרנו בפרקי דרבי אליעזר (פרק י"ד), "מה היה לבושו של אדם הראשון עור צפורן וענן כבוד מכוסה עליו, כיון שאכל מפירות האלו נפשט עורו וציפורן מעליו, ונסתלקה ענן כבוד מעליו וראה עצמו ערום".

ביאור הדברים, דבאמת אחר החטא - אחר שהפסיד אדם הראשון את בגדי האור שהיה לו בשעת בריאתו, ועשה לו הקדוש ברוך הוא לכאורה בגדים חומריים עשויים מעור, מכל מקום תפקיד האדם - וביד האדם לקיים אותם בגדי עור - אותם בגדי חומר, ולהפכם לבגדים רוחניים, להפוך את העור - לאור, ובאמת כל זמן שאותם בגדים של אדם הראשון שימשו את נמרוד, ואת עשו, היו ונשארו בגדי עור - בגדים שאין בהם מעלה אלקית [כלשונו של המהר"ל]. אבל כאשר בגדים אלו נתקשרו אל יעקב אבינו, כאשר הליבישה רבקה את יעקב, את בגדי עשו החמודות, הפכו באמת להיות חמודות, כאשר נכנס יעקב אבינו עם בגדים אלו ליצחק אבינו, הריחו בגדים אלו ריח גן עדן, שבהתלבשות בגדים אלו על יעקב, הפכו להיות כתנות אור - אורו של הקדוש ברוך הוא - אורו של גן עדן.

* ואחר שהפכו בגדים אלו להיות בגדי אור, לקח יעקב אבינו ונתנן לבנו האהוב ליוסף לגודל מעלתו של יוסף, ולענין עתידו של יוסף, כממשיכו של יעקב אבינו, והאירה בכתנות הזאת - כתונת הפסים, תורתם של שם ועבר, כמבואר במדרש ה"ל.

10.2 THE BEAUTY OF ADAM

They dress him in the clothes that [God made for] Adam. . .

When Adam sinned, he failed in the mission for which he had been created: to carry out his Creator's will. The result was that he was driven from God's grace and from the Garden of Eden. Twenty generations went by before the world was ready for the next try, when Avraham took a spiritual leap on behalf of humanity and began the process of rebuilding man in order to restore him eventually to his original stature. The key to that process was Avraham's belief, upheld in the face of an idolatrous world, in one God.

Avraham's ideas took hold. They were spread and expounded by his son Yitzhak, and reached their fruition with his grandson, Yaakov-Yisrael, who completed the forming of the Jewish nation. By investing his descendants with an everlasting spiritual orientation, Yaakov insured that the Jewish nation would ultimately carry out man's mission on earth: to recognize that cleaving to God is his true reason for existence.

It is no wonder, then, that the Sages tell us that "the beauty of Yaakov Avinu was like that of Adam." The "beauty" of Yaakov refers to the spiritual perfection which he achieved in his lifetime. It was similar to the perfection which Adam possessed when he was originally created, but which he lost when he sinned. Yaakov made it possible for man to regain his lost image. His descendants would now be worthy of

standing at Sinai to receive the Torah with which they could accomplish all that Adam had failed to do.

To the Romans, nothing was beautiful but power, wealth, and glory. They lived by the creed of their forbear Eisav, that man was created not for any spiritual destiny but for his own aggrandizement. The Roman Empire, because it excelled in building roads and aqueducts, mustering armies, conquering lands, and dominating nations, was to the Romans the finest flower of human achievement. What more could mankind possibly aspire to? Surely not Yaakov but Eisav, claimed the Romans, echoed the beauty of Adam. So they took the clothes that God had made for Adam and dressed the able-bodied man in those garments. The beauty of Adam, they said, is Eisav's inheritance!

356

אדמה, תרשיש, כלום שימשו לפניך בבגדי כהונה דכתיב בהו תרשיש ושהם וישפה, מרס, כלום מירסו בדם לפניך, מרסנא, כלום מירסו במנחות לפניך, ממוכן, כלום הכינו שלחן לפניך". וכל זה לכאורה פלא, לוקחים את שרי פרס ומדי והופכים אותם בדרשת חז"ל לשמות של קרבנות.

• עכ"פ נראה - וכן מבואר בספרים - שכל סעודת אחשוורוש היתה ממש כעין חזרה על עבודת בית המקדש; הוא, כביכול, היה הכהן הגדול. השרים שלו - כל שר נקרא על אחת מעבודות בית המקדש, היה כביכול ממונה על עבודה מסוימת של בית המקדש. הכלים היו כלים של בית המקדש. הבגדים - של בית המקדש. אחשוורוש העתיק את עבודת בית המקדש לארמון שלו. וצריך הבנה בכל זה.

36

גלות פרס ומדי - תענוגות העולם הזה

כל גלות יש לה את הניסיונות שלה, וכלל ישראל נבנה מלעמוד בניסיון של הגלויות. כל גלות יש לה את הנקודה המיוחדת שלה; גלות מדי ופרס - הנקודה שלה הייתה 'עוה"ז', תענוגות העוה"ז. מלכות מדי ופרס - הייתה ממלכת התענוגות של העולם, ואחשוורוש מלך בממלכת התענוגות של העולם. והנה ענייני עוה"ז - ענייני החומריות - הם מחיצות חזקות החוצצות בין הקב"ה

שיחת אליהו

במשנה במסכת תענית (כ"ו ב): כתוב: "משנכנס אב ממעטים בשמחה". ובהמשך הגמרא כתוב: "אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה". ולכאורה הוא פלא גדול, מה ביאור ה"כשם", מה הקשר והשייכות בין זה לזה? כיצד מזה שכתוב במשנה שבחודש אב ממעטים בשמחה, מוציא רב שמשנכנס אדר מרבין בשמחה, מה הקשר בין מה שקרה בחודש אב למה שקרה בחודש אדר? אם בחודש אדר היה בנין בית המקדש, היה מקום להבין שכמו שהחורבן מחייב ביטול שמחה אז הבניין מחייב ריבוי שמחה. אבל הרי בחודש אב נחרב הבית, ובחודש אדר ניצלנו מגזירות המן, א"כ מה השייכות בין זה לזה? והנה רש"י כתב: "משנכנס אדר - ימי נסים היו לישראל פורים ופסח". ולכאורה צריך להבין למה זה מחייב שכל החודש יהיה בו שמחה.

"ממעטין בשמחה", משמע שמידת השמחה מסתלקת

והנה ראשית צריכים אנו לברר מה זה "משנכנס אב ממעטין בשמחה". גם לשון חז"ל בזה יש בה חידוש, שהדן לא כתוב בלשון פעולה - למעט בשמחה, אלא "ממעטין בשמחה", שלשון זו מורה כאילו הדבר נעשה מאליו. זה לא כתוב בנוסח של הוראת דין - למעט בשמחה, לא לשמות, שהרי בדרך כלל ההלכות נמסרו בלשון של עשייה, בלשון של פעולה; אסור לשמוח בחודש אב, יש למעט בשמחה בחודש אב. ואילו כאן נאמר: "משנכנס אב ממעטין בשמחה", שמידת השמחה, כביכול, מסתלקת בחודש אב.

34

ועניין זה מתבאר לפי מה שמביא רבנו יונה (שערי תשובה שער ד' אות ט"ו): "ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש תהלים מח): בפירוש מה שכתוב (תהלים מח, א): 'פה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב', כאשר היה אדם עובר עבירה בשוגג היה לבו דואג עליו וחרד ומפחד לחטאו עד שהיה עולה לירושלים והיה מקריב קרבן החטאת היה אך שמח, על זה נאמר: 'פה נוף משוש כל הארץ', ומה שכתוב 'ירכתי צפון', על המזבח, ירכתי צפון היה משוש כל הארץ, כי החטאת היתה נשחטת על ירך המזבח צפונה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש תהלים נא): בזמן שאדם עובר עבירה ונושא ונותן בלבו תמיד על ענין חטאתו אשר חטא, וחרד ומפחד עליה - הקדוש ברוך הוא מוחל לה".

ואם כך הוא שבית המקדש היה מקור השמחה של כל הארץ, הרי מובן שכשחרב בית המקדש הסתלקה השמחה. ומעתה ואילך, מידה זו של שמחה, כביכול, מסתלקת בכל פעם כשמגיע חודש אב, כי בחודש זה, כל שנה ושנה, מתעורר מחדש העניין הזה של 'אין שמחה', מידת השמחה מסולקת מהעולם.

המקדש, ויצאה יד וכתבה: "מנא מנא תקל ופרסין", ובאותו לילה הוא מת. ואצל אחשוורוש חזרו עוד פעם על מה שעשה בלשצר לשתות דוקא מכלי בית המקדש. הרי לנו כיצד התנהלה הסעודה; אחשוורוש עצמו לבש בגדי כהן גדול ואת השתיה שתו בכלי המקדש. וממשיכה הגמרא (שם): "השתיה כדת, מאי כדת, אמר רבי חנן משום ר"מ כדת של תורה, מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה, אף סעודתו של אותו רשע אכילה מרובה משתיה". וברש"י: "כדת של תורה - אכילת מזבח מרובה משתיה וכו'", והיינו, שצורת האכילה בסעודתו של אחשוורוש היתה דומה לענייני הקרבת הקרבנות בבית המקדש. אחשוורוש נהג בסעודה שעשה בארמונו כמו בבית המקדש; ההלבש כמו כהן גדול, אכלו כמו בבית המקדש ושתו בכלים של בית המקדש. ועניין זה צריך הבנה מה ראה אחשוורוש לעשות כן.

35a

שרי מדי - קרבנות

ובהמשך הגמרא (שם ב) נאמר: "והקרוב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש, א"ר לוי כל פסוק זה על שום קרבנות נאמר, כרשנא, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע, כלום הקריבו לפניך כרים בני שנה כדרך שהקריבו ישראל לפניך, שתר, כלום הקריבו לפניך שתי תורין, אדמתא, כלום בנו לפניך מזבח

לאדם. כמו שכתוב במס"י (פרק א - בבאור כלל חובת האדם בעולמו): "ואמנם ראוי לו שתהיה כל פנייתו. רק לבוא יתבך, ושלא יהיה לו שום תכלית אחר בכל מעשה שיעשה אם קטן ואם גדול אלא להתקרב אליו יתבך ולשבור כל המחיצות המפסיקות בינו לבין קונו, הן הנה כל עניני החומרות והתלוי בהם".

נהנו מהסעודה בזמן שהחורבן היה כ"כ ניכר

והנה לכלל ישראל היו במדי ניסיונות קשים מאד. ובאותה תקופה, לא עמדו כלל ישראל באותם ניסיונות, כששיא הירידה היה בסעודה זו, בכך שנהנו מהסעודה, דהיינו, השקיעות שלהם בענייני העוה"ז הייתה כ"כ עמוקה עד כדי שישוב, אכלו, שתו, נהנו והתענגו. בזמן שבקושי עברו שבעים שנה מחורבן בית המקדש - אותו בית המקדש שהיה אצל כלל ישראל קדש הקדשים, המקום שבו אפשר להגיע לשיא הפסגות של קרבת אלוקים ושל שמחה אמיתית, מקום ה"משוש כל הארץ" - והחורבן עוד היה 'טרי' אצלם. ולמרות כך, הגיעו למצב שכל כך תפס אותם העוה"ז של מדי ופרס, עד שהיו מסוגלים ליהנות ולהתענג במשתה כזה שבו הופכים את בית המקדש עצמו למקום של חומרות בעוה"ז, שאחשוורוש - מלך בממלכת התענוגות - לבוש בגדי כהן גדול, שאת השתייה שמתענגים בה, שותים מתוך כלי בית המקדש, שהאכילה שאוכלים היא כדוגמת עבודת קרבנות, שהשרים - שרי מדי ופרס - מיציגים את קרבנות בית המקדש, ובאווירה כזו לשבת וליהנות ולהתענג, הרי זו עקירה מוחלטת של כל העניין של בית המקדש.

* הבעיה לא הייתה מה הם אכלו שם, הבעיה הייתה שאפשר ליהנות ולהתענג בכזה מקום. שהרי משכנס אב ממעטין בשמחה, יהודי לא יכול לשמוח בחודש אב, כיון שבחינת השמחה שיש בחודש אב, ה"משוש כל הארץ", נעקר בחודש אב. ואיך אפשר לאכול ולשתות, לשמוח ולהתענג במקום שרואים את חורבן בית המקדש ואת השפלתו.

כיון ששכחו את המקדש - מתן תורה - נתחייבו בנפשם

מעתה מובן מה שבאותו דור התחייבו ישראל כליה. שהרי התורה מזהירה "שמור נפשך" אם תשכח את מעמד הר סיני, ואין לך שכחת מעמד הר סיני גדולה יותר מזה שיהודים מסוגלים לשבת בסעודה - שנרמס בה כבוד המקדש ורואים בה את החורבן בצורה הנוראה ביותר - ולשמוח ולהתענג באותו מקום. הייתה שם התנתקות מוחלטת מהבחינה של "אלוקים חיים", שהיא בחינת מעמד הר סיני כפי שנאמר על אותו מעמד: "השמע עם קול אלוקים חיים וגו'". כביכול, פתיל החיים ניתק באותה סעודה. ההתחלה הייתה כשהשתחויו לצלם, וסופה כשנהנו מהסעודה, בא זה וגילה על זה.

חודש אדר - מעמד הר סיני מחדש

* יוצא אפוא, שמה שהתחדש בחודש אדר, זה מעמד הר סיני מחדש, ומעמד הר סיני זה בית המקדש - כמו שכתוב ברמב"ן. ולכן זכו באמת שבנו להם את הבית. "ובמלכות אחשוורוש בתחלת ממלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלים" (עזרא ד, ט) - ביטלו את עבודת בית המקדש. וכתוצאה מכך ששבו בתשובה, זכו לבניין בית המקדש.

מעתה מבוארים היטב דברי הגמרא "כשם שמשכנס אב ממעטין בשמחה כך משכנס אדר מרבים בשמחה", כיון שחודש אב הביא לנו את ביטול השמחה על ידי חורבן הבית, ה"יפה נוף משוש כל הארץ" נעקר מהעולם, אין שמחה - "ממעטין בשמחה". לעומת זאת בחודש אדר קבלו היהודים את בית המקדש בחזרה, ע"י תשובתם. אמנם קודם שחזרו בתשובה ירדו וירדו, אבל מהירידה הזו הייתה עליה גדולה שכמוה לא הייתה, "קיימו וקיבלו היהודים", עשו "מעמד הר סיני" יותר ממעמד הר סיני הראשון.

* א"כ, כשם שמשכנס אב ממעטין בשמחה - בגלל חורבן וביטול בית המקדש, ממילא מתחייב מזה שמשכנס אדר - שבחודש זה הייתה קבלת התורה מאהבה ובדרגה גבוהה מאד, שזה בחינה של בית המקדש, א"כ אם חורבן הבית משפיע על כל החודש ביטול השמחה, או אז חודש אדר שהתחדש בו קבלת התורה מאהבה, ברצון בשמחה, וע"י זה התחדש שזכו עוד פעם לבית המקדש, בוודאי שגורם לריבוי שמחה.

כתוב בגמרא (מגילה י"ג ב'): "אמר רבא, ליכא דידע לישנא בישא כהמן. אמר ליה, תא ניכלינהו. אמר ליה, מסתפינא מאלהו דלא ליעביד בי כדעבד בקמאי. אמר ליה, ישנו מן המצוות." מה הביאור "ישנו מן המצוות"? ממה נפשך, או מקיימים מצוות או לא מקיימים מצוות. אלא ש"ישנו מן המצוות", היינו, שמקיימים מצוות, אבל אין את החום, אין את הלב, אין את האכפתיות, אין את ה'ברען', העוה"ז אוכל בהם בכל פה, זהו "ישנו מן המצוות". הם מקיימים את המצוות אבל לא במצב של אכפתיות, של התלהבות, של אש קודש אלא במצב של תרדמה, אדישות - "ישנו מן המצוות".

35 חובת הצינוני

קריעת בגדיו של מרדכי, שלחה לו לאמר, שאל לו לנתר להמן - לעשו, על חלק הבגדים, חלק הצינוני, ואדרבא צריך שתהיה עבודת התיקון דוקא בחלק הזה, להוציא הטרף מבלעו של המן, על ידי לבישת הבגדים והעלאתם לבגדי אור, לתקן את הקלקול של בגדי העור, וזהו ענין הבגדים ששלחה אסתר למרדכי להסיר שקו מעליו, וללבוש הבגדים הללו, הן אמת שמרדכי סירב בזה משום דדעתו היתה דמהלך התיקון בזה השתא הוא תפלה - והוא ענין השק, ודו"ק.

ונראה שהנה זה פשוט שאין מקום ללבישת בגדים שענינם חיצוניות - נראה לעיניים, בלא שפנימיותו של האדם מתוקנת, ההפיכה של בגדי עור לבגדי אור, תלויה ועומדת על פי מצבו הרוחני והפנימי של האדם, ולקושטא דמילתא צדקה אסתר, דכלל ישראל בחטאם לא היה בזה ענין קלקול פנימי, אלא היה בזה קלקול חיצוני - נהנו מסעודתו של אותו רשע, היתה ענין של קליפתם החיצונית של ישראל, ונראה שעל כן אף שנגזר עליהם גזירת להשמיד וגו' לא היתה חתומה גזירה זו אלא-בטיט - חיצוני, ולא בדם - המובלע בפנים, ואשר על כן כאשר נפתח הפתח להצלת כלל ישראל בנדידת שנתו של אחשוורוש, ובצוותו מכה זה על המן להרכיב את מרדכי ברחוב העיר וכו' וצורת הפתיחה בזה היתה בהלבשת מרדכי בלבוש מלכות - תיקון החיצוניות, כתנת אור.

וכאשר הושלמה הישועה והגאולה, הובלט במגילה בהבלטה יתירה, "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן", היינו דיצאו בגדי אדם הראשון מרשותו של עשו - המן, ובאו לרשותו של יעקב - מרדכי, יצאו הבגדים מכלל בגדי עור, ונעשו בגדי אור.

ענין המידות במגילת אסתר

* בספר דעת חכמה ומוסר מהמשגיח דמיר זצ"ל (ח"א, סי' כז) מתאר בארוכה את ענין המדות, ואיך יש ללמוד ענין המדות בבחינה זה לעומת זה, במדות הרשעים והצדיקים, מצד אחד המדות המושחתות של תאוה, גאוה וכעס של המן ואחשוורוש. תמונה מוחשית של מדות רעות ונשחתות באוה"ע, ומאיך את היופי והאצילות של מדות הטובות של אסתר ומרדכי, ורוממות המדות של צניעות, הסתפקות וענוה עם כל היופי וההדר. וענין המדות הוא מיסודי חשיבות האדם והצלם העליון שבו, שמזה נובעות כל המדות כמבואר בתומר דבורה.

* המדר"ף בהקדמה לספר אור חדש מבאר את יסוד הצניעות שעליה סובב כל ענין הנס דפורים, ומבאר מה שאמרו בגמ' (חולין קלט, ב) אסתר מן התורה מגין, דכתיב (דברים לא, יח) ואנכי הסתר אסתיר פני מרדכי מן התורה מגין, דכתיב מור דרוו, ומתרגמינן "מרא דכיא". וסוד נס פורים הוא, כי כאשר היו ישראל בהסתך פנים ראוי שיהיה הגואל מן הסתרת פנים, מי שיש לו המידה הראויה לזה והיא הצניעות והסתר כמו שהיתה לאסתר, וכך מרדכי שנרמו בלשון "בשמים ראש" הכתוב אצל הקטורת מורה על ההסתר, כי הקטורת היא נסתר, כאשר ידוע, שהרי היו מקריבים אותה לפני ולפנים ביום הכיפורים ובשאר ימות השנה לא היו מקטירים אותה כי אם על המזבח בפנים, וכאשר היו מקטירים על המזבח היו פורשים מן העזרה שתהיה הקטורת בחשאי. ומזה תבין כי אסתר בת זוג למרדכי שנקרא על שם מרא דכיא, ע"כ.